

*TRI GODINE INSTITUTA ZA HRVATSKU POVIJEST
(1971—1974)*

Dvanaestog veljače o. god. navršile su se tri godine otkako je odlukom Savjeta Sveučilišta u Zagrebu osnovan Institut za hrvatsku povijest. Ta odluka označila je završetak dugogodišnjih napora koji su imali za cilj stvaranje što svrsishodnije organizacije podloge historiografskog rada u SR Hrvatskoj. Nakon neuspjelih pokušaja (danas bismo ih mogli nazvati lutanjima) da se okupe sve institucije koje se bave historiografskim radom, ta su se traženja od god. 1970. ograničila na okvire koji su se pokazali realnima, na nastojanje da se okupe oni znanstveni kadrovi koji su ostali izvan postojećih instituta, tj. prije svega znanstvenih radnika sa Sveučilišta. Ta su nastojanja uspješno privedena kraju spomenutom odlukom Savjeta Sveučilišta od 12. veljače 1971. god. Za tri godine koje su od tada protekle Institut za hrvatsku povijest opravdao je napore uložene u njegovo osnivanje.

Institut za hrvatsku povijest okupio je gotovo sve historičare — znanstvene radnike sa Zagrebačkog sveučilišta — s Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zadru, Odsjeka za historijskopravne nauke Pravnog fakulteta u Zagrebu, Katedre za povijest države i prava i političke misli Pravnog fakulteta u Splitu i Sekcije za povijest Fakulteta političkih nauka u Zagrebu. Uz to, pristupili su mu i neki znanstveni radnici izvan Sveučilišta, te Institut ima oko 50 što redovnih što vanjskih suradnika. U posljednje vrijeme Institut je počeo stvarati i vlastiti znanstveni kadar, te sada u stalnom radnom odnosu ima jednoga višeg naučnog suradnika, jednog asistenta s magisterijem i dva pripravnika asistenta. Prema tome, Institut je stvorio i osigurava stalnije uvjete istraživačkog rada znatnom dijelu historičara-znanstvenih radnika koji su do njegova osnivanja bili izvan institutske mreže u SR Hrvatskoj.

Institut za hrvatsku povijest nije samo ispunio prazninu u organizacionoj podlozi hrvatske historiografije time što je okupio znanstvene radnike koji su dotad djelovali individualno, već je u institutsku organizacionu podlogu hrvatske historiografije uključio i područja koja su dotad uglavnom bila izvan nje. Dotad postojeći instituti praktički su težište svoga rada stavljali na razdoblje hrvatske povijesti do XVIII st. ili na radnički pokret i NOB. Institut za hrvatsku povijest okuplja najvećim dijelom znanstvene radnike koji obrađuju razdoblje XIX i XX stoljeća do 1941. Međutim, kadrovima koji su u nj uključeni, kao i svojim planovima znanstveno-istraživačkog rada te izdavačke djelatnosti, Institut obuhvaća i sva ostala razdoblja hrvatske povijesti, a dijelom i povijesti ostalih jugoslavenskih naroda i opće povijesti.

Institut na različite načine nastupa kao organizator historiografskog rada. U stanovitoj mjeri (što se već počinje osjećati) usmjerava rad svojih suradnika, financira troškove njihova istraživačkog rada, organizira znanstvene skupove i savjetovanja, organizira suradnju s drugim institutima na pojedinim projektima i slično.

U suradnji s drugim ustanovama Institut je organizirao dva znanstvena skupa u radu kojih je sudjelovao velik broj domaćih i stranih znanstvenih radnika — 1972. skup u povodu 100-godišnjice smrti Ljudevita Gaja, a 1973. skup u povodu 400-godišnjice hrvatsko-slovenske seljačke bune 1573. Osim toga nastupio je kao suorganizator više znanstvenih skupova. Odmah nakon osnutka Institut je organizirao savjetovanja o problemima rada na sintezi hrvatske povijesti. U suradnji s Institutom za historiju radničkog pokreta Hrvatske, u okviru savjetovanja na temu »Marksizam i historiografija«, organizirao je rasprave o metodi znanstvenog rada. Prva rasprava bila je posvećena znanstvenoj metodi u historiografiji općenito, a druga u vezi s nacrtom VI knjige (1850—1918) sinteze hrvatske povijesti.

Institut je uspostavio i suradnju s institutima i drugim ustanovama u inozemstvu. Tako s institucijama iz Mađarske i ČSSR razmjenjuje suradnike, s Gradišćem (Burgenland, Austrija) surađuje na Projektu Povijest gradišćanskih Hrvata, a s Britanskom akademijom surađuje na pripremanju i izdavanju korespondencije R. W. Seton-Watsona s osobama iz jugoslavenskih zemalja prije, u toku i poslije prvoga svjetskog rata.

Najširu akciju u organiziranju znanstvenog rada Institut je poveo u vezi s radom na sintezi hrvatske povijesti. Smatrajući da je rad na tom djelu zadatak čitave hrvatske historiografije, Institut je odmah nakon svoga osnivanja inicirao raspravu o problemima rada na sintezi tako da je u nju uključio praktički sve snage hrvatske historiografije. Zbog toga i u redakcijama osam knjiga sinteze sudjeluje četrdesetak najistaknutijih stručnjaka za hrvatsku povijest. Rad redakcije odvija se različitim intenzitetom. Najdalje je odmaknuo rad na prvoj knjizi (razdoblje do doseljenja) čiji su dijelovi rukopisa već gotovi. U ostalim redakcijama izrađuju se nacrti ili su već gotovo i određeni autori.

Institut je u toku tri godine svoga postojanja razvio intenzivnu izdavačku djelatnost. U seriji Monografije tiskana su djela H. Matkovića, Svetozar Pribičević i Samostalna demokratska stranka do šestojanuarske diktature (1972), R. Lovrenčića, Geneza politike novog kursa (1972), Lj. Bobana, Svetozar Pribičević u opoziciji (1973) i M. Gross, Povijest pravaške ideologije (1973), a više je djela u planu izdavačke djelatnosti za 1974. U seriji Izvori tiskana su dva sveska (1972, 1973) Korespondencije Stjepana Radića koja je priredio B. Krizman, u tisku je rad J. Adamčeka i I. Kampuša, Popisi i obračuni poreza u Hrvatskoj u XV i XVI stoljeću, te B. Stullija, Planovi za izgradnju željeznica u Hrvatskoj do 1863. god., a u pripremi prvi svezak korespondencije R. W. Seton-Watsona. U seriji Rasprave i članci tiskani su radovi I. Karamana, Privreda i društvo Hrvatske u XIX stoljeću (1972) i J. Šidaka, Studije iz hrvatske povijesti XIX stoljeća (1973). Dosad je iz tiska izišlo pet svezaka zbornika *Radovi*. Sv. 3. donosi priloge sa skupa posvećenog 100-godišnjici smrti Ljudevita Gaja, a sv. 5. sa skupa posvećenog 400-godišnjici seljačke bune 1573, sv. 6. je u tisku, a 7. u pripremi.

Iz toga možemo zaključiti da je djelatnost Instituta za hrvatsku povijest u tri godine njegovog postojanja bila veoma uspješna, da je Institut postao snažan faktor u organizacionoj podlozi hrvatske historiografije i objelodanivanju njenih rezultata.

Nikša Stančić